SLS OTA.

Näringar

JORDBRUK, BOSKAPSSKÖTSEL OCH FISKE

Fram till 1900-talets början var jordbruket, boskapsskötseln och fisket de viktigaste näringarna i svenskbygden.

Kvinnor och män i arbete på åkern. Alla som bodde på landsbygden ägde inte jord. I Österbotten sköttes största delen av jordbruksarbetet av jordbrukarens och hans familj. I Nyland var det vanligare med större gårdar. Ofta anställdes folk för att hjälpa till med sådden och skörden. SLS OTA.

Kvinna mjölkar en ko. SLS FRA.

Fisket var en viktig näring vid kusten och i skärgården. Fisket gav extra inkomst och mat om det var ett sämre skördeår. SLS FRA.

Fisket på havet har varit ett hårt arbete. Numera är inte fisket någon biyrksa, men det är få som har fisket som yrke. Utan EU-stöd skulle fiskarna och jordbrukarna ha svårt att klara sig idag. SLS OTA.

Modernseringen av jordbruket inleddes under 1800-talet. Nya maskiner underlättade arbetet på åkern. Maskinerna ökertog människornas och hästarnas arbete. Traktorer och skördetröskor blev vanligare först efter kriget på 1950-talet. Ännu 1965 fanns det fler hästar än traktorer på gårdarna. Fotograf Rafael Olin. SLS OTA.

Barn i jordbruksarbete. Det var inte ovanligt att barnen hjälpte till i jordbruksarbetet. SLS OTA.

Den finlandssvenska yrkesverksamma befolkningen fördelad på olika näringar under perioden 1880–2000

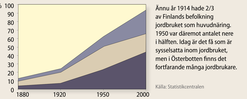

Källa: Statistikcentralen

Ännu år 1914 hade 2/3 av Finlands befolkning jordbruket som huvudnäring. 1950 var däremot antalet nere i hälften. Idag är det få som är sysselsatta inom jordbruket, men i Österbotten finns det fortfarande många jordbrukare.

Allt har inte kommit från Sverige, utan tvärtom har Finland alltid varit en mönsterplats för intryck från både väst och öst. Rian kom österifrån och användes för att torka skörden. Den var vanlig i Finland, men inte i Sverige. Ria i Helsinge. Fotograf. Reijo Turunen. SLS FRA.

Pälvsnäringen är sedan 1960-talet en ny näring i Österbotten som tagit över efter fisket. Fotograf Rafe Olin. SLS OTA.

SJÖFART OCH HANDEL

Handeln och sjöfarten var länge viktiga näringar i de svenskspråkiga kusttrakterna. I Nyland är handeln idag den största näringen medan jordbruket ännu har betydelse i Österbotten.

Under segelfartygens glansdagar på 1800-talet seglade skepp från Finland på de sju haven. och med den industriella revolutionen ersattes de gamla segelfartygen av ångfartyg. Målning av segelfartyget Jupiter. ÖM.

Sjöfarten har varit viktig kring hela den finska kusten. Vasa har gamla traditioner som sjöfartsstad. Kring mitten av 1800-talet var stadens handelsflotta bland de största i landet. Bild från Vasa hamn 1960. Fotograf Rafael Olin. SLS OTA.

Hamnarbetare. Fotograf Rafael Olin. SLS OTA.

Många butiker och mindre företag på landsbygden miste sina kunder, då invånarna flyttade från landsbygden till städerna. Den gamla lanthandeln är en sällsynt syn idag. Lanthandel i Vörå vid början av 1900-talet. SLS OTA.

Köpman Heikkonens butik i Vanda 1970. VK.

INDUSTRI

Finland började industrialiseras redan på 1860-talet, men industrialiseringen kom igång på allvar först efter andra världskriget. SLS FRA.

Järnvägen var en av de nymodigheter som bidrog till att Finland gick från ett jordbruksamhälle till ett industrisamhälle. Den första järnvägslinjen mellan Helsingfors och Tavastehus öppnades 1860. Fotograf Rafael Olin. SLS OTA.

Nya förorter växte fram. Vanda har varit en av Finlands stora tillväxtcentrum. 1920 hade Helsinge 20 000 invånare. 1940 hade antalet fördubblats. Idag bor det över 200 000 människor i Vanda. Bostadsområde i Vanda sett från järnvägen 1980. Fotograf Bo Lönnqvist. SLS FRA.

URBANISERING

I och med urbaniseringen och industrialiseringen från slutet av 1800-talet ökade kontakten mellan svensk- och finsktalande i städerna och på landsbygden. Genom industrialiseringen försvann också det gamla ståndsamhället.

Industriorterna behövde arbetskraft och detta ledde till en förfinskning av många svenskspråkiga områden. Bland annat fick orter med järnbruk många finskspråkiga arbetare.

Människor bosatta i städer och på landsbygd i Finland

Källa: Statistikcentralen

Många på landsbygden tvingades söka sig till städerna efter arbete. En del av dem sökte också att emigrera till Amerika. Totalt emigrerade 300 000 finländare. Av dessa var 20 % svenskspråkiga och hela 75 % från Österbotten. Affisch för Amerikalinjen. ÖM.

De första järnbruken i Finland hade grundats under den svenska tiden i Nyland på 1600-talet. Dessa utgjorde senare grunden för industrialiseringen. En efter en har ändå de gamla bruksamhällena försvunnit. Ämmenfors bruk revs på 1970-talet. I Helsinge fanns ett järnbruk från 1740 till 1860. Ämmenfors bruk 1937 och Rivningen av bruket 1970. SLS FRA.

Helsingforsområdet upplevde en stor inflyttning från hela Finland. Flyttningsrörelsen gick främst från norr till söder. Det tidigare svenskdominerade Nyland fick på många håll en finsk prägel, men också orter i Österbotten och Egentliga Finland genomgick en förfinskning under 1900-talet. Botbyhöljden och Kisor i Vanda 1970. SLS FRA.

Arabias fabrik grundades 1873 i Helsingfors. Arabias fabrik hade en stor andel svenskspråkiga arbetare. I Vasa var textilindustrin viktig. Bomullsfabriken var länge en av Vasas största industrier. Bild på Arabias fabrik från SLS FRA. Bild från Vasa textmuseum ÖM.

Åtgärder som underlättade industrialiseringen kring 1860-talet:

1. Järnvägen
2. Ångsågar tillåts
3. Finland fick egen valuta
4. Skolor och läroverk grundades
5. Handel och hamnverk tillåts på landsbygden
6. Avskaffandet av tullar
7. Grundandet av banker
8. Det blev tillåtet att grunda aktiebolag och andelslag

På fabriksgolvet

Arbetsförhållandena var inte alltid de bästa i fabrikerna. Så sent som 1879 blev det förbjudet för barn under 12 år från att arbeta, men barn användes som arbetskraft i fabrikerna fram till 1900-talets början.

Fabrikerna hade en stor dragningskraft på både svenska och finska arbetare; såväl kvinnor som män. Bocks bryggeri i Vasa 1950, och Billnäs bruk 1950. SLS.

SERVICE

Servicenäringarna fick allt större betydelse efter 1950-talet. Idag arbetar största delen av Finlands befolkning inom servicenäringen.

Till servicenäringarna räknas sådana arbeten som innebär att man betjänar någon eller erbjuder en viss produkt eller tjänst. Undervisning, sjukvård och socialvård svarar för den största delen av servicenäringarna.

Pappersindustrin hörde till den snabbaste växande industrin i Finland och skog fanns det gott om. Timmerflottning i Vasklot hamn 1965. Fotograf Rafael Olin. SLS OTA.

Den finlandssvenska yrkesverksamma befolkningen efter näring år 2000

Källa: Statistikcentralen.

Arbetarbarn. SLS OTA.

Armas Schähberg med äldre kusin. Schähberga ättlärare. SLS FRA.

Läkare och sjuksköterska granskar en patient på Vasa sjukhus 1966. Fotograf Rafael Olin. SLS OTA.

Gammal taxibil 1924. SLS OTA.

DEN FINLANDSSVENSKA BEFOLKNINGEN

Alla samhällsklasser finns representerade bland de svenskspråkiga. Den samhällsliga rörelsen var ändå i stort sett svenskspråkig fram till mitten av 1800-talet. De utgjorde dock en liten minoritet. Fram till mitten av 1800-talet var nämligen svenskan undervisningsspråk och administrationsspråk i Finland och det var inte möjligt att studera vidare på finska. Det har ändå alltid funnits finskspråkiga som har kunnat tala svenska. Idag är de finskspråkiga som talar en god svenska ungefär lika många som finlandssvenskarna.

Porträtt av arbetare vid järnbruket i Ämminnefors. SLS FRA.

Fiskare från Österbotten utanför sin stuga. SLS OTA.

Kända tvåspråkiga personer:

Mikael Agricola 1510–1557
Finlands reformator, talade såväl finska som svenska. Idag ses Agricola som skapare av den finska kulturen och litteraturen.

Ander Chydenius 1729–1803
Präst och riksdagsman

Aleksis Kivi (Alexis Stenvall) 1834–1872
Författare, finska litteraturens fader

Jean Sibelius 1865–1957
Kompositör

Vilka tvåspråkiga kända personer känner du till?

Befolkningsmässigt är de finländare som har svenska som modersmål en liten minoritet i dagens Finland. Oberoende av tid har det alltid varit en fördel att kunna både svenska och finska.

Många av de gamla fabrikerna har idag en annan funktion. I Vasa ångkvarns gamla fabrik i Vasa finns idag Åbo Akademis enhet. ÖM. Vasa ångkvarn

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

svenska nu

SLS ÖM. Österbottens traditionsmärke
SLS FRA. Folkskolmuseet
ÖM. Österbottens museum
VK. Vanda stadsmuseum

Produktion:
Svenska nu / Hanaholmen – kulturcentrum för Svenige och Finland, 2014 i samarbete med Svenska litteratursällskapet i Finland
Manus: Andreas Granberg
Grafisk design: Osmo Leppälä